

การจัดการเรียนการสอนของครูสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

Teaching and Learning Management of Social Studies, Religion and Culture Teachers by Using a Collaborative Learning Method

พระมหาโยธิน มาศสุข

Phramaha Yothin Massuk

นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Students of the Doctor of Education Program in Teaching Social Studies, Faculty of Education,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
E-mail: yotin.mas@mbu.ac.th

Received August 11, 2022; Revised October 10, 2022; Accepted November 19, 2022

บทคัดย่อ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นรายวิชาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียน มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ มีทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สังคมโลกมีการวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องมีการส่งเสริมพัฒนาทักษะวิชาการช่วยเหลือให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอย่างไรในปัจจุบัน ในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างดี การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ใช้อย่างจำกัด การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการกิจกรรมรูปแบบอย่างหนึ่งที่เป็นตัวเลือกที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน สามารถจัดการเรียนการสอนทำงานเป็นกลุ่มระหว่าง 2-5 คน เป็นการจัดการเรียนการสอนจากการลงมือทำ มีส่วนร่วมมือในกิจกรรม เกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำกิจกรรมนั้น ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) ปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการจัดการเรียนการสอนจะต้องเปิดให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสร้างการเรียนรู้เป็นพื้นฐานในอนาคต ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง มีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมทักษะการสื่อสารเกิดความรู้ความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนโดยผู้สอนจะต้องอาศัยทักษะ เทคนิค วิธีการ กลวิธี วิทยายุทธ และรูปแบบต่าง ๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญา จนผู้เรียนได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนสูงสุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน; สังคมศึกษา; การเรียนรู้แบบร่วมมือ

Abstract

The learning core of Social Studies, Religion, and Culture is very important subjects about humans and the environment, because it is absolutely necessary for learners with various process and skills that can be applied in daily life, directly relating to the environment and nature. The world society had evolved and changed rapidly all the time. Therefore, it has to be promoted and developed the academic skills to help learners gain knowledge and understand how the human beings can live in the present. In an individual life and coexistence in society, there were the good adaptation to the environment management of the limited natural resources, cooperative teaching and learning management. It is a formation of activity with an important option in teaching and learning to manage the classroom and students could work in groups among 2-5 persons, because they could participate in activities learning with learning by doing as a student-centered instructional management (Child Center), modifying the teaching and learning process so that the learners have the desired characteristics. The learning management had to allow students to show the critical-thinking, synthetic-thinking and creative learning so that it will be the good basis for the future. Teachers could encourage students to learn by themselves, adding the skills of team work, communication skills to create the knowledge and understand themselves and others, acceptance of individual differences, and the learners had morality and ethics in order to develop the learners' potential by instructors who having to rely on skills, techniques, methods, strategies, sciences and various forms for organizing the learning process, encouraging students to develop themselves physically, emotionally, socially and intellectually until learners could use their own knowledge and skills for the maximum benefit.

Keywords: Teaching and Learning Management; Social Studies; Cooperative Learning

บทนำ

สังคมโลกมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องมีการพัฒนาทักษะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอย่างไรในปัจจุบัน ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างดี การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มี

ความอดทน อดกลั้น เสียสละ ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับเปลี่ยนแก้ไขการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของสังคมประเทศชาติ และสังคมโลก

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จัดเป็นลำดับที่ 4 ของมาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจว่า มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างไร ทั้งในฐาณะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจของการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุค ตามสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความ อดทน อดกลั้น ยอมรับในความเปลี่ยนแปลง และมีคุณธรรมสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทยและสังคมโลกได้กำหนดสาระการเรียนรู้ในหัวข้อต่าง ๆ ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น ๆ ที่บุคคลนั้นนับถือนำไปปฏิบัติ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้ กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เรื่องราวลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการสิ่งที่มีมนุษย์ได้กระทำตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

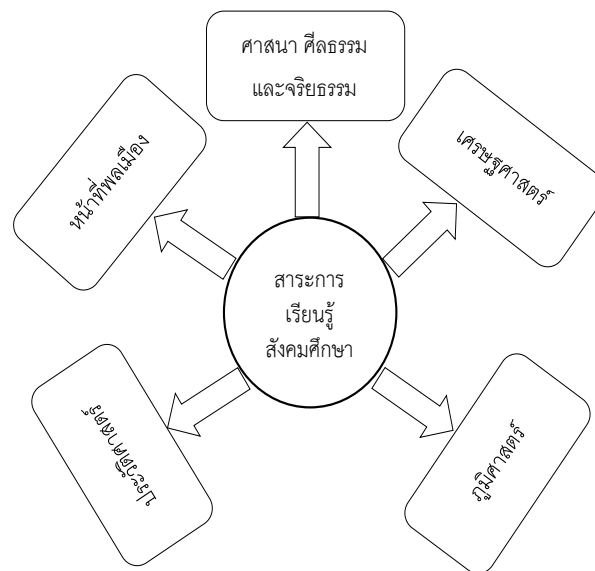
ภูมิศาสตร์ ศาสตร์ทางด้านพื้นที่ เป็นวิชาศึกษาลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สถานที่ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ การนำเสนอข้อมูลทางภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ อิทธิพลของสภาพแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ มีความสามารถทางสังคม

มีความรู้ มีทักษะ และมีคุณธรรมเพื่อเกิดค่านิยมที่เหมาะสม มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามด้านความรู้โดยจะให้ความรู้แก่ผู้เรียนด้านเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญในสาขาวิชาต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการศึกษาในรายวิชาสังคมศึกษา เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ มีส่วนร่วมมือในกิจกรรม และเกิดการเรียนรู้จากการร่วมมือในกิจกรรม ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกัน โดยการเรียนการสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะทางกลุ่มสังคมและการลงมือทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบกลุ่มร่วมกัน ทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ทำให้สมาชิกกลุ่มและตนเองประสบผลสำเร็จตามที่เป้าหมายกำหนดไว้

ภาพที่ 1 โครงสร้างกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สังคมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมายถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายเพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเป็นพลเมืองดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความรู้ มีคุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

อิทธิเดช น้อยไม้ ให้ความหมายของสังคมศึกษาว่า สังคมศึกษา เป็นศาสตร์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์ ที่คัดเลือกมาเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (อิทธิเดช น้อยไม้, 2560)

สิริวรรณ ศรีพหล ให้ความหมายของสังคมศึกษาว่า สังคมศึกษา สังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม โดยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาและวิธีการในศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในหมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ เศรษฐกิจ กิจกรรม

การเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ การแก้ปัญหา และการวางแผนทางสำหรับอนาคต ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายสำคัญ เพื่อมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ของนักเรียนในสังคมประชาธิปไตย (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554)

DAVID WARREN SAXE สังคมศึกษา (Social Studies) เป็นศาสตร์ที่บูรณาการทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยนักวิชาการชาวอเมริกันเป็นผู้คิดค้นและให้คำนิยามของสังคมศึกษาเป็นครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดำเนินชีวิต การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับสภาพแวดล้อม ความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข เป็นพลเมืองดีต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป (David Warren Saxe)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระที่ประกอบไปด้วยวิชา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศิลปกรรม โดยการศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล มีทักษะคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม

สังคมศึกษาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นศาสตร์ความรู้หนึ่งที่มีความสำคัญ และมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตอยู่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา สามารถปรับตัวและปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในฐานะพลเมืองดีของสังคมไทยและสังคมโลก ดังนั้นครูผู้สอนรายวิชาสังคมศึกษา จึงควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในรายวิชาสังคมศึกษา

สาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา

ในรายวิชาการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา มีความหลากหลายทางเนื้อหาสาระวิชา ครูผู้สอนมีความจำเป็นต้องความรู้และเข้าใจเนื้อหาอย่างถ่องแท้ มีความคิดรวบยอด เพื่อจะนำความรู้ความเข้าใจนั้นนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างดี มีนักวิชาการเสนอสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวว่า สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กำหนดสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ศาสนา ศิลปกรรม และจริยธรรม มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติ ในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขสุขเป็นผู้กระทำความดีมีค่านิยมอันดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2. หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญการเป็นพลเมืองดีความแตกต่าง และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้าน

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิหน้าที่เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3. เศรษฐศาสตร์ การผลิต การควบคุมการกระจายทรัพยากรของมนุษย์ และการอุปโภคบริโภค สินค้าและบริการ การบริหารจัดการภาระหน้าที่ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์วิธีการทางประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

5. ภูมิศาสตร์ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากรและภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกการใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

สาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม กำหนดสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ประกอบไปด้วย ศาสนา ศิลธรรม และจริยธรรม มีการศึกษาเกี่ยวกับหลักของศาสนา ประกอบไปด้วย คุณธรรม จริยธรรม การนำหลักธรรมคำสอนนำไปประพฤติปฏิบัติ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เศรษฐศาสตร์ ศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้ ประวัติศาสตร์ ศึกษาประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ต่าง ๆ ความเป็นมาของชาติไทย ภูมิศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำเสนอข้อมูลแผนภูมิ

ความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา

รูดยาร์ด และ โครเนนเบิร์ก (Rudyard and Kronenburg) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาไว้ดังนี้ (Rudyard and Kronenburg, 1969)

1. ส่งเสริมให้พลเมืองเป็นคนมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ ได้ดี
2. เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ
3. เพื่อให้เข้าใจโลกมากขึ้น
4. เพื่อให้มีความปรารถนาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม
5. เพื่อพัฒนาความรู้และความในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ
6. เพื่อพัฒนาความสามารถในการประเมินผล ตลอดจนการคิด และการตัดสินใจ
7. ให้มีความรู้และเห็นคุณค่าของความสงบสุข
8. เพื่อส่งเสริมให้มีความสนใจและเข้าใจในเชื้อชาติ ศาสนา ของแต่ละชาติ
9. ให้เพิ่มพูนความรู้และเห็นคุณค่าของอดีต ซึ่งเป็นพื้นฐานในปัจจุบัน

10. ให้มีความรักชาติอย่างฉลาด

11. ช่วยให้มีสามารถในการพิจารณา วิเคราะห์และมีเหตุผล

อิทธิเดช น้อยไม้ ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของวิชา โดยการพิจารณาทำความเข้าใจจนเกิดความคิดรวบยอด และหลักการในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว

2. เพื่อสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีค่านิยม และทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม สำหรับตนเองในการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะทางวิชาการ และทักษะทางสังคมที่จำเป็น อันจะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ เสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสม เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคม (อิทธิเดช น้อยไม้, 2560)

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา หมายถึง การให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจถึงเนื้อหาการเรียนการสอนของสาระวิชา มีทักษะทางสังคม มีความรู้ทางวิชาการ ส่งเสริมให้พลเมืองเป็นคนมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่น ๆ ได้ดี

วิธีสอนสังคมศึกษา

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม “สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้ แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้แบบ PBL (Problem-Based Learning) ของนักเรียน ซึ่งสิ่งที่เป็นตัวช่วยของครูในการจัดการเรียนรู้ คือ ชุมชนการเรียนรู้ครูเพื่อศิษย์ (Professional Learning Communities : PLC) เกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำหน้าที่ของครูแต่ละคนนั่นเอง ในสภาพการณ์ทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การสอนสังคมศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้เท่าทันสังคม และอยู่ร่วมกันเป็นพลโลกทางสังคม แนวทางในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ต้องคำนึงถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเริ่มต้นในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีแนวคิดเรื่อง “ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนสังคมศึกษาจึงต้องเน้นประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก โดยถือว่า กลุ่มนักเรียนมีความสำคัญ มีครูเป็นมัคคุเทศก์ที่เชี่ยวชาญนำทาง รวมทั้งการใช้การสอนหลายวิธี เป็นต้นว่า การสอนแบบสืบสวน แบบหน่วยการสอน แบบสถานการณ์จำลอง การสอนแบบแก้ปัญหา รวมทั้งให้นักเรียนได้มีโอกาสนอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ทั้งโดยการทำงานเป็นกลุ่มและทำงานตามลำพัง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) ครูสังคมศึกษายุคนี้จึงต้องให้ความสำคัญในการจัดห้องเรียนที่นำเอาเทคโนโลยีมาเสริมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ให้แรงจูงใจ มีการแข่งขันมีรางวัล จะทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้น ในการเรียนรู้ และครูต้องปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป (มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, 2557)

เอ็ดวิน (Edwin) ได้ให้วิธีการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การสอนสังคมศึกษา ครูอาจจะใช้วิธีการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นให้นักเรียนรู้จักคิด โดยผ่านกระบวนการสืบสวน วิธีการนี้จะทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เหตุผล มีวิจารณญาณ มากกว่าการสอนแบบเก่าที่เน้นให้นักเรียนท่องจำซึ่งครูเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด เป็นผู้คอยจำใจจำใจให้ความรู้แก่นักเรียน ส่วนนักเรียนที่ครูให้นั้นเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ในที่สุดนักเรียนจะกลายเป็นผู้ที่ไม่รู้อะไรเลย เพราะขาดประสบการณ์การใช้ความคิด ดังนั้นการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่ จึงเน้นในเรื่องการใช้ความคิด ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตของนักเรียนในอนาคต

2. การสอนแบบบรรยายนั้นยังคงจำเป็นที่จะต้องใช้ในการสอนสังคมศึกษาอยู่บ้าง แต่ครูไม่ควรใช้การสอนแบบบรรยายอยู่ตลอดเวลา ควรหาวิธีสอนอื่นมาใช้ด้วย การสอนแบบบรรยายนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นวิธีสอนที่ทำให้นักเรียนได้รับความรู้และเนื้อหามาก ถ้าครูเป็นผู้บรรยายที่ดีแต่นำไปใช้กับสภาพห้องเรียนอยู่ตลอดเวลาไม่ได้ การนำไปใช้ควรอยู่ในดุลยพินิจของครู

3. วิธีสอนอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจใช้สอนสังคมศึกษาแนวใหม่ คือ การสอนแบบอภิปรายเรื่องที่จะนำมาอภิปรายนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อง ในลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริงเสมอไปเพราะข้อเท็จจริงเหล่านั้นนักเรียนสามารถจะหาอ่านได้ด้วยตนเอง ครูอาจจะใช้คำถามให้นักเรียนตอบปากเปล่าเพื่อตรวจสอบดูว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในข้อมูลที่สำคัญบางเรื่องเพียงใดในขณะที่มีการอภิปราย ครูอาจจะบรรยายสั้น ๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

4. การสอนโดยวิธีการแก้ปัญหา เป็นการวิธีการสอนที่ใช้กันมากในการสอนสังคมศึกษาแนวใหม่ ทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ นักเรียนอาจจะเริ่มด้วยการถามปัญหาหรือคำถามที่เขาสงสัยและมีความหมายอย่างแท้จริงในชีวิตของเขา ด้วยแรงกระตุ้นที่อยากจะเรียนรู้ จะทำให้เขาเกิดความเข้าใจดีขึ้น จำได้นาน และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ไปแล้วได้ง่าย ในสถานที่แห่งใหม่ที่สำคัญที่สุด คือ นักเรียนจะรู้จักวิธีคิดและวิธีการแก้ปัญหาซึ่งจะทำให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Edwin A, 1976)

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า วิธีการสอนสังคมศึกษา เป็นการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ครูผู้สอนควรมีวิธีการสอนที่มีความหลากหลาย เช่นการนำแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือมาสอนและนำไปสู่กระบวนการคิด การแก้ปัญหาได้ สามารถนำองค์ความรู้จากการเรียนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา

อิทธิเดช น้อยไม้ ได้กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรมีลักษณะของการบูรณาการความรู้ต่าง ๆ เน้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ทักษะ และเจตคติที่ดีงามเป็นสำคัญ (อิทธิเดช น้อยไม้, 2560)

วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาว่า ควรมีลักษณะดังนี้

1. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด
2. เน้นกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง
3. เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความ

ความหมาย

4. วางแผนการจัดเนื้อหา และกิจกรรมให้เป็นขั้นตอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น
6. ใช้สื่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือมีความซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น (วลัย

อิสรานุ ญ อยุธา, 2555)

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน โดยผู้สอนต้องอาศัยทักษะ เทคนิค กลยุทธ์ และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนา ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา ผู้เรียนได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนสูงสุด

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามกลุ่มสาระทั้ง 5 กลุ่มสาระ ดังนี้

1. กลุ่มสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สิริวรรณ ศรีพล ได้ศึกษาวิธีสอนของพระพุทธองค์มีหลายวิธี ได้แก่ (1) วิธีสอนแบบบรรยาย (2) วิธีสอนแบบไตรสิกขา (3) วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา (4) วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา (5) วิธีสอนแบบอริยสัจสี่ (6) วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (7) วิธีสอนแบบเบญจขันธ์ (8) วิธีสอนตามหลักพหุสูตร (9) วิธีสอนตามกระบวนการเผชิญสถานการณ์ (สิริวรรณ ศรีพล, 2552)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนจริยศาสตร์จริยธรรม และคุณธรรมในวิชาสังคมศึกษา ดังนี้ การสอนแบบนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เช่น หลักอริยสัจ 4 หลักไตรสิกขา ปัญญา 3 พหุสูตร และนำระบบการสอนตามแนวพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ได้แก่วิธีสอนแบบบรรยาย แบบไตรสิกขาแบบปุจฉา วิสัชนา แบบอริยสัจสี่ แบบสากัจฉา แบบสืบสวนสอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์โดยมีการใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด คิดเป็น มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา สืบสาวหาเหตุผลแยกแยะสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ออกให้เห็นตามสถานะและตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัย (อมรา รอดดารา, หน่วยที่เรื่อง จริยศาสตร์จริยธรรม และคุณธรรมกับการประยุกต์ใช้การเรียนการสอนสังคมศึกษา) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555)

2. กลุ่มสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคม

ประณาท เทียนศรี กล่าวถึงการสอนสาระหน้าที่พลเมืองในทำนองเดียวกัน คือ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริง ด้วยการให้ประสบการณ์ตรง เกิดเจตคติที่ดีค่านิยมที่ดีให้ผู้เรียนได้แสดงออก รู้จักอภิปราย แสดงความคิดเห็น รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ และสอนให้เข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริง โดยใช้ข่าว เหตุการณ์ กรณีตัวอย่างนำปัญหาเหล่านี้มาให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ฝึกฝนประชาธิปไตยด้วยการทำงานกลุ่ม การสาธิต และการให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี (ประณาท เทียนศรี, 2556)

3. กลุ่มสาระเศรษฐศาสตร์

กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้ เช่น การใช้วิธีการแบบอนุमान และอุปมาน การสืบค้นข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ นำเสนอตัวอย่างวิเคราะห์ความแตกต่างการใช้เกม การศึกษาการสืบสวนสอบสวน เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

สิริวรรณ ศรีพหล การสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามในด้านความรู้ด้านทักษะกระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีมโนคติที่สำคัญทางเศรษฐศาสตร์ และสามารถที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในห้องเรียนได้ ซึ่งมีวิธีการสอนอยู่หลายวิธี ดังนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2552)

1. การสอนโดยนำวิธีการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ คือ เน้นวิธีอนุमानและวิธีอุปมาน
2. การสอนโดยการสืบสวนสอบสวน
3. การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง
4. วิธีการสอนแบบร่วมมือ

4. กลุ่มสาระประวัติศาสตร์

กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้ เช่น การค้นหาหลักฐานโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์การจัดทำโครงการสืบสวนสอบสวน วิธีสอนสถานการณ์จำลอง เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

สิริวรรณ ศรีพหล กล่าวถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางประวัติศาสตร์ในห้องเรียนที่ครูสังคมศึกษา สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เช่น (1) กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ (2) กิจกรรมเทียบศักราช (3) กิจกรรมการจัดทำแผนภูมิต้นไม้ (4) กิจกรรมเกี่ยวกับการเขียน (5) กิจกรรมเกี่ยวกับการอ่าน (6) กิจกรรมเกี่ยวกับการพูด (7) กิจกรรมเกี่ยวกับการใช้กระบวนการคิด และ (8) กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการแสดงในการสอนวิชาประวัติศาสตร์ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2553)

5. กลุ่มสาระภูมิศาสตร์

กิตติคุณ รุ่งเรือง กล่าวถึง สาระความรู้ภูมิศาสตร์ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับภาพของโลกที่เรามองเห็น โดยมีแนวคิดที่มุ่งเน้นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางพื้นที่เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่รวมถึงการวางแผน และการจัดการใช้พื้นที่ต่าง ๆ อย่างมีคุณภาพ ซึ่งพฤติกรรมการเรียนรู้สาระภูมิศาสตร์แต่ละด้านจะมีวิธีการสอนที่แตกต่างกัน เช่น (1) การสอนภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนามโนทัศน์เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยการพัฒนาให้เกิดกลุ่มของมโนทัศน์ หัวข้อการสรุปหลักการ และทฤษฎีทางภูมิศาสตร์ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีข้อมูลและความรู้พื้นฐานอย่างดี เช่นเดียวกับการรู้คำศัพท์ทางภูมิศาสตร์ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่ความสามารถในการคิดต่าง ๆ ได้ (2) การสอนภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ เป็นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการตัดสินใจกระบวนการบูรณาการและวิธีการสืบสวนสอบสวนโดยมีการใช้คำถาม เป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาการตีความ การจัดประเภท และกระบวนการอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อ

การใช้รูปแบบการคิด วิธีการสืบสวนสอบสวน การคิดสร้างสรรค์ (3) การสอนภูมิศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมอย่างมาก ครูผู้สอนควรใช้วิธีหรือรูปแบบการสอนที่หลากหลาย สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในหน่วยนั้น ๆ (กิตติคุณ รุ่งเรือง, 2555)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ

1. ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

วิลลาร์ด สุนทรโรจน์ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึงเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการสอนที่จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถต่างกัน โดยแต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ และในความสำเร็จของกลุ่มทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้รวมทั้งเป็นกำลังใจกันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยคนที่เรียนอ่อน (วิลลาร์ด สุนทรโรจน์, 2549)

อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่มด้วยความตั้งใจและเต็มใจ รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายของงานได้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

2. องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ว่า ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในการให้ผู้เรียนทำงานกลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. มีการพึ่งพาอาศัยกัน (Positive Interdependence) หมายถึง สมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกัน มีส่วนรับความสำเร็จร่วมกัน ใช้วัสดุอุปกรณ์ร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ทุกคนทั่วกัน ทุกคนมีความรู้สึกว่าจะสำเร็จได้ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ (Face to Face Promotive Interaction) สมาชิกกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างใกล้ชิด เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อธิบายความรู้ให้กัน มีการถามคำถาม และตอบคำถาม ด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกัน

3. มีการตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องตรวจสอบว่า สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่มหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เช่น การสุ่มถามสมาชิกในกลุ่ม สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่ม ให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง ทดสอบรายบุคคล เป็นต้น

4. มีการฝึกทักษะในการช่วยเหลือกันทำงานและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Groups Skills) ผู้เรียนควรรับการฝึกทักษะที่จะช่วยงานกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ เช่น การยอมรับความช่วยเหลือกัน ทักษะการสื่อสาร การวิจารณ์ความคิดเห็น โดยไม่วิจารณ์บุคคลอื่น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การให้ความช่วยเหลือกัน และการเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น เป็นต้น

5. มีการฝึกกระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกจะต้องมีความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่มร่วมกัน สามารถประเมินการทำงานของกลุ่มได้ว่า จะมีผลประสพผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ต้องแก้ไขปัญหากลุ่มได้ เพื่อให้การทำงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพที่ดีกว่าเดิม เป็นการฝึกกระบวนการกลุ่มอย่างเป็นกระบวนการ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

3. ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือ

อาภรณ์ ใจเที่ยง กล่าวถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ของบทเรียน ผู้สอนจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละประมาณไม่เกิน 6 คน มีสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน ผู้สอนแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม

2. ขั้นสอน ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน บอกปัญหาหรืองานที่ต้องการให้กลุ่มแก้ไขหรือคิดวิเคราะห์ หากคำตอบผู้สอนแนะนำแหล่งข้อมูล ค้นคว้า หรือให้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการคิดวิเคราะห์ผู้สอนมอบหมายงานที่กลุ่มต้องทำให้ชัดเจน

3. ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนร่วมมือช่วยเหลือกันทำงานตามหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย ทุกคนรับผิดชอบงานกลุ่ม ร่วมแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมในขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม ครูควรใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ ที่น่าสนใจและเหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การเล่าเรื่องรอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบ คู่คิด ฯลฯ ผู้สอนสังเกตการณ์ทำงานของกลุ่ม คอยอำนวยความสะดวกในงานกลุ่ม ให้ความกระจ่างในขณะผู้เรียนสงสัยต้องการความช่วยเหลือ

4. ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ ขั้นนี้ผู้เรียนจะรายงานผลการทำงานกลุ่ม ผู้สอนและเพื่อนกลุ่มอื่นอาจซักถามเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจน เพื่อเป็นการตรวจสอบผลงานของกลุ่มและรายบุคคล

5. ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผลการทำงานกลุ่ม ขั้นนี้ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ผู้สอนควรช่วยเสริมเพิ่มเติมความรู้ ช่วยคิดให้ครบตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่มทั้งส่วนที่เด่นและส่วนที่ควรปรับปรุงแก้ไข (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2550)

4. รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ กล่าวถึงรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. Jigsaw เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการถ่ายทอดความรู้ ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม เทคนิคนี้เป็นเทคนิคที่ใช้กันมากในรายวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียนเนื้อหาวิชาจากตำราเรียน (เช่น สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย)

2. Jigsaw II 2. Jigsaw II เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นจากเทคนิคเดิมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมช่วยกันในกลุ่มมากขึ้นกระบวนการของ Jigsaw II เหมือนเดิมทุกประการเพียงแต่ในช่วงของการประเมินผล ครูนำคะแนนทุกคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนรวมหรือค่าเฉลี่ยสูงสุดจะติดประกาศไว้ในป้ายประกาศของห้อง

3. Team Games - Tournaments (TGT) เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนในจุดประสงค์ที่ต้องการให้กลุ่มศึกษาประเด็นหรือปัญหาที่มีคำตอบถูกต้องเพียงข้อเดียวหรือมีคำตอบที่ถูกต้องที่

ชัดเจน เช่น การคำนวณทางคณิตศาสตร์ การใช้ภาษาภูมิศาสตร์และทักษะการใช้แผนที่และความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์

4. Student Teams and Achievement Divisions (STAD) เทคนิคนี้พัฒนาเพิ่มขึ้นมาจากเทคนิค TGT แต่จะการใช้การทดสอบรายบุคคลแทนการแข่งขัน

5. Team Assisted Individualization (TAI) กิจกรรมนี้เน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคลมากกว่าการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่มเหมาะสำหรับการสอนคณิตศาสตร์ การจัดกลุ่มผู้เรียนจะคล้ายกับเทคนิค STAD และ TGT แต่ในเทคนิคนี้ผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้และทำงานตามระดับความสามารถของตนเมื่อทำงานในส่วนของตนเสร็จแล้วจึงจะไปจับคู่หรือเข้ากลุ่มทำงาน

6. Group Investigation (GI) เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือที่สำคัญอีกเทคนิคหนึ่งเป็นการจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อเตรียมการทำโครงการกลุ่ม หรือทำงานที่ครอบคลุมหมาย ก่อนใช้เทคนิคนี้ ครูควรฝึกทักษะการสื่อสารทักษะทางสังคมให้แก่ผู้เรียนก่อน เทคนิคนี้เหมาะสำหรับการสืบค้นความรู้หรือแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบในประเด็นหรือหัวข้อที่สนใจ เช่น การเรียนในวิชาชีววิทยาหรือสิ่งแวดล้อม

7. Learning Together (LT) วิธีนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมกับการสอนที่มีโจทย์ปัญหาการคำนวณหรือการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ

8. Numbered Head Together เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ

9. Co-op Co-op เป็นเทคนิคที่เน้นการร่วมกันทำงาน โดยสมาชิกของกลุ่มที่มีความสามารถและความถนัดต่างกันได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ตนถนัดเต็มที่ ผู้เรียนเก่งได้ช่วยเหลือเพื่อนที่เรียนอ่อนเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการคิดระดับสูงทั้งการวิเคราะห์ และสังเคราะห์และเป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้สอนวิชาใดก็ได้

10. Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) เป็นตัวอย่างแนวทางการนำเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือไปใช้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้านภาษา

รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีการพัฒนามาหลายรูปแบบ การจัดการเรียนรู้อย่างร่วมมือ ถือว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างมาก โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือนั้นจะต้องจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยออกเป็น 2-5 คน สมาชิกกลุ่มมีต้องทักษะช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจในบทเรียน และเกิดประโยชน์แก่นักเรียนให้มากที่สุด (วัฒนาพร กระจับทุกซ์, 2542)

5. บทบาทของครูในการเรียนรู้แบบร่วมมือ

พรรณรัตน์ เก้าธรรมสาร กล่าวถึงบทบาทครูในการเรียนแบบร่วมมือว่า ครูควรสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนของนักเรียน ดังนี้

1. ให้งานที่ท้าทายความสามารถของนักเรียนมากกว่าที่เป็นการแข่งขัน
2. ให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือก และตัดสินใจ
3. นับถือความคิดและความรู้สึกของนักเรียน
4. ให้คุณค่าในความคิดของนักเรียนไม่ว่าจะเป็นความคิดที่จำกัดเพียงใด

5. ให้กำลังใจนักเรียนในการแสดงออกซึ่งความคิดของตนเองในหลายรูปแบบ
6. ยอมรับว่า นักเรียนผิดพลาดได้
7. เผยแพร่ข้อเขียนหรือผลงานของนักเรียนในรูปของหนังสือพิมพ์ จดหมายข่าวของห้องหรือติดบอร์ด
8. กระตุ้นความคิดแก่นักเรียนโดยใช้ข้อมูลต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสารข่าว หรือสื่อการสอน เช่น รูปภาพ ภาพยนตร์ (พรณรศม์ เเงาธรรมสาร, 2540)

สรุป

กลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นรายวิชาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียน มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ มีทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สังคมโลกมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะต้องมีการพัฒนาทักษะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ถึงการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอย่างไร ในปัจจุบัน ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างดี การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น เสียสละ ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับเปลี่ยนแก้ไขการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของสังคมประเทศชาติ และสังคมโลก

ปัจจุบันการศึกษามีความเจริญก้าวหน้ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สังคมปัจจุบันมีการรับข่าวสารที่รวดเร็ว ซึ่งความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การที่บุคคลจะดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันเหตุการณ์ จำเป็นต้องการแสวงหาความรู้ การศึกษามีความสำคัญต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการจัดการเรียนการสอนจะต้องเปิดให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสร้างการเรียนรู้เป็นพื้นฐานในอนาคต

การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนจากการลงมือทำ มีส่วนร่วมมือในกิจกรรม เกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำกิจกรรมนั้น ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตัวเอง มีทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมทักษะการสื่อสาร

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- _____. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุม สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2557). *การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2565, จาก http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=38880&Key=news_research
- กิตติคุณ รุ่งเรือง. (2555). *การจัดการเรียนการสอน สาระภูมิศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประณาท เทียนศรี. (2556). *การสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาการคิดของนักเรียน ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณรัตน์ เก้าธรรมสาร. (2540). *การพัฒนาวินัยในตนเอง : หลักการสอนและแนวปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). ปัตตานี: โครงการอุดหนุนการผลิตตำราคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มนัสนันท์ หัตถศักดิ์. (2557). *การสร้างความรู้ความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอน*. เข้าถึงได้จาก regis.rmutp.ac.th/kmregis/stock/2557/2-57.ppt
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2555). *ประมวลสาระชุดวิชา สารัตถะและวิทยาวิธีวิชาสังคมศึกษา หน่วยที่ 1-5, บัณฑิตศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). *ครูสังคมศึกษากับการพัฒนาทักษะแก่นักเรียน*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์เลิฟเพรส.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2549). *นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้*. มหาสารคาม: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2552). *การจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2553). *การจัดการเรียนการสอน วิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2554). *การจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). *หลักการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อิทธิเดช น้อยไม้. (2560). *หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์.
- Rudyard and Kronenburg. (1969). *Principle of Secondary Education*. New York: McGraw-Hill Book Co.Inc.
- David Warren Saxe. (n.d.). *On the Alleged Demise of Social Studies: The Eclectic Curriculum in times of Standardization a Historical Sketch*. Retrieved 5 7, 2021, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ718721.pdf>
- Edwin A. (1976). *The Nature and Causes of Job Satisfaction*. Chicago: Rand McNally.